

**УЛОГАТА НА
ПРЕАНАЛИТИКАТА ВО
ДОНЕСУВАЊЕ НА
КЛИНИЧКА ОДЛУКА**

ЛАБОРАТОРИСКО РАБОТЕЊЕ

ПРЕАНАЛИТИЧКА ФАЗА

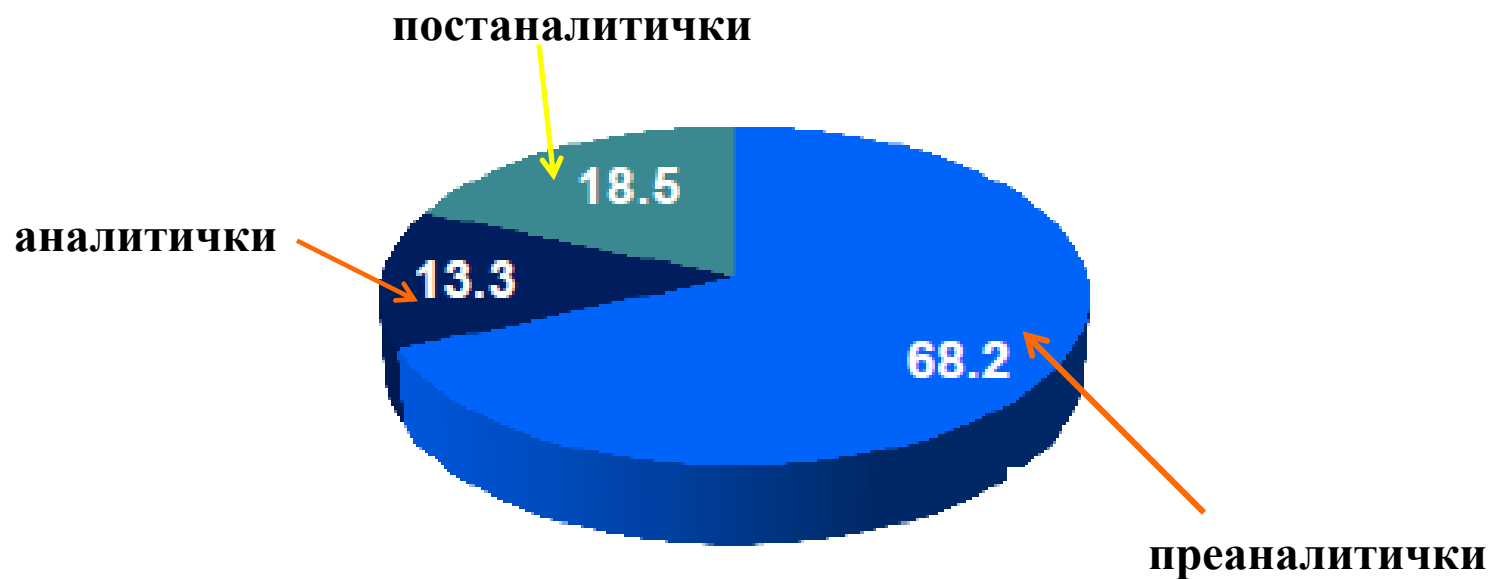
АНАЛИТИЧКА ФАЗА

ПОСТАНАЛИТИЧКА ФАЗА

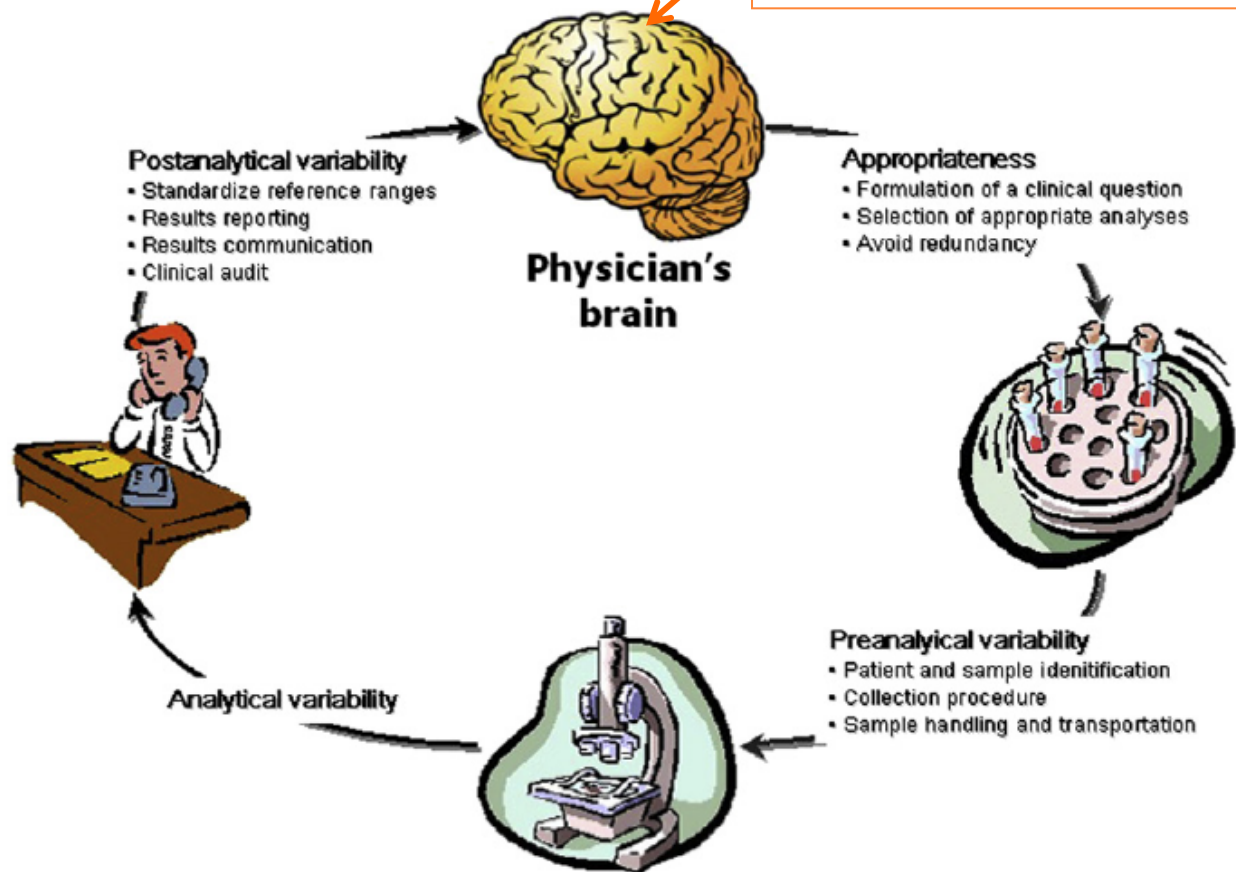
ИЗВОРИ НА ГРЕШКИ ВО ЛАБОРАТОРИСКО РАБОТЕЊЕ (%)

Домино ефект на грешките во преаналитика

**Анамнеза
Физички преглед**

**НАШИОТ РЕЗУЛТАТ Е ОДГОВОР НА ПРАШАЊЕ
ПОСТАВЕНО ОД ДОКТОР!!**

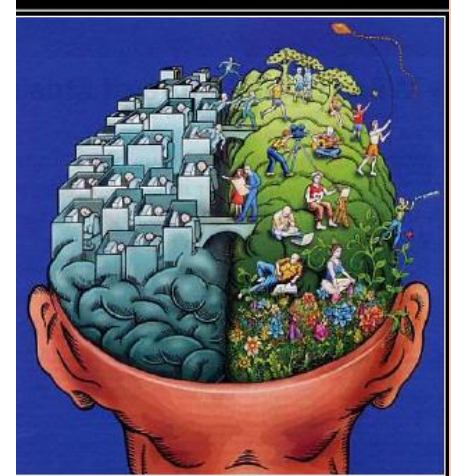
ПРЕАНАЛИТИЧКИ ПОСТАПКИ

- **Барање (упат) - доктор**
- **Припрема на пациент;**
- **Идентификација на пациент;**
- **Земање на примерок;**
- **Транспорт на примерок;**
- **Подготовка на примерок**
- **Чување на примерок;**

БАРАЊЕ НА ТЕСТ - ЗАМКИ

- Тестот е потребен, но **не е побаран**;
- Тестот е потребен, но **погрешно е побаран, назначен**;
- Тестот **не е потребен**, но е побаран.

ПРИПРЕМА НА ПАЦИЕНТ

ПРИПРЕМА НА ПАЦИЕНТ

Одговорен е **ДОКТОРОТ**

ПАЦИЕНТОТ ТРЕБА ДА БИДЕ ИНФОРМИРАН :

- Храна , вода;**
- Вежбање**
- Патување;**
- Дневно ноќен ритам ;**
- Пушење**
- Лекови**

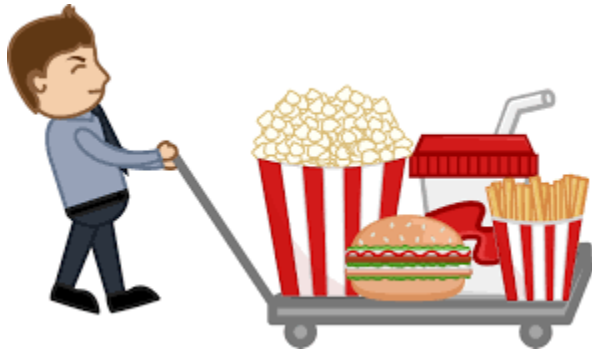

ХРАНА

- **Гладување 8-12 часа;**
- Над 12 h → лабораториски грешки;
- Рефер. вред – 8-12 часа гладување;
- **Да избегнува:** мастика, кафе, чај и "диетални" пијалоци;
- **Вода – ДОЗВОЛЕНО.**

"That number has nothing to do with the lottery or the stock market. That's your cholesterol level."

ВЕЖБАЊЕ

- ↑ гликоза, acidum uricum, BUN, креатинин, црнодробни ензими;
- ↓ Er, Ht, MCV
- ↑ Le, Tr,

ПАТУВАЊЕ

- **5 дена** се потребни за нормализирање на организмот кон новиот дневно-ноќен ритам, доколку пациентот прелетал повеќе од **10 временски** зони.

ЛЕКОВИ

- Хепатотоксични лекови ↑ - црнодробни ензими;
- Лекови кои влијаат на волумен на плазма

Протеини, калциум, железо, уреа.

ДНЕВНО НОЌЕН РИТАМ

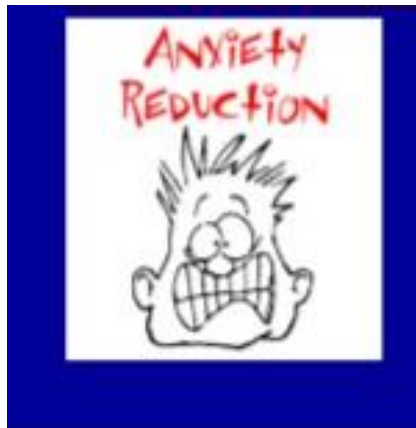
- **Хормони:**

TSH, T4, плазма ренин, кортизол- се одредуваат претпладне;

- **OGTT- се работи претпладне.**

ЕМОЦИОНАЛЕН СТРЕС И СТРАВ НА ПАЦИЕНТ

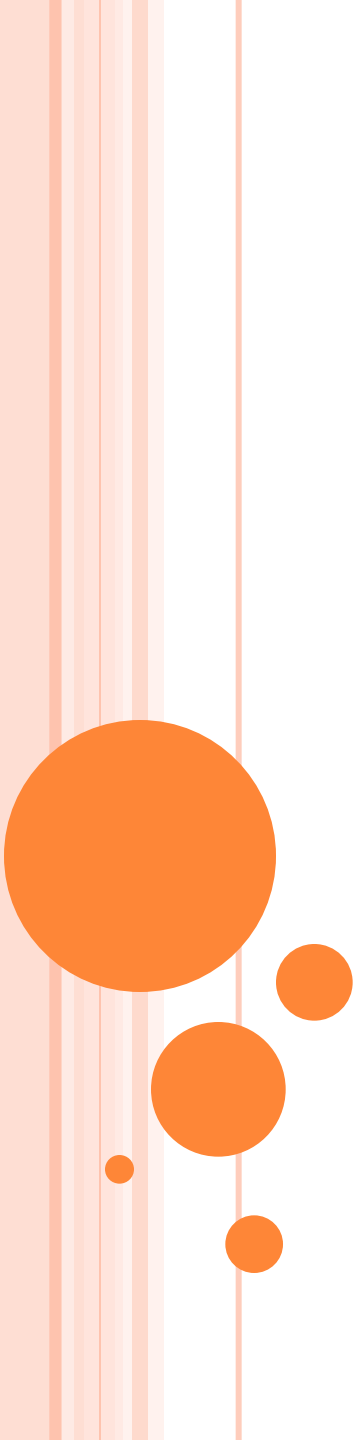
ПОЗИЦИЈАТА НА ТЕЛО

- **Влијае:**

активноста на плазма **ренинот**, **алдостеронот** и хемоглобинот (*клиничка позициона псевдоанемија*).

- *Да се **одреди RV** одделно за лежечки пациенти и за амбулантни пациенти.*

**ИДЕНТИФИКАЦИЈА НА
ПАЦИЕНТИ ВО АМБУЛАНТНИ И
БОЛНИЧКИ УСЛОВИ**

ИДЕНТИФИКАЦИЈА НА ПАЦИЕНТ

- Име и презиме
- Идентификационен број
- Дата на рагање
- Адреса

N-name

I-ID. number

D-date

A-address

**ПАЦИЕНТОТ МОРА ДА БИДЕ АКТИВНО ВКЛУЧЕН
ВО ИДЕНТИФИКАЦИЈА ПРИ ЗЕМАЊЕ НА
ПРИМЕРОКОТ КРВ!!!**

ИДЕНТИФИКАЦИЈА НА ПАЦИЕНТИ ВО БОЛНИЧКИ УСЛОВИ

ПОСЛЕДИЦА ОД ПОГРЕШНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА НА ПАЦИЕНТ

- **Губење на живот;**
- **Одложен конзервативен третман;**
- **Непотребен хируршки третман;**
- **Повторно земање на крв и лабораториско тестирање (непотребен трошок);**
- **Третман на погрешен пациент со погрешна дијагноза.**

ЗЕМАЊЕ НА МАТЕРИЈАЛ

МЕДИЦИНСКА СОСТОЈБА:

Мастектомија:

- **Не смее** да се вади крв од страната на извршената мастектомија;
- **се вади крв од другата рака;**
- Билатерална - **дорзална страна на раката или од прст**, во согласност на лекарот
- Протокол кој мора да се почитува **цел живот.**

ВОЗРАСТ

- Да се води сметка за пациенти во **педијатрија и геријатрија** – имаат **фрагилни вени**

Blood volume collection according to the weight of the child

Weight (Kg)	Maximum amount to be drawn at one time (ml)	Maximum amount to be drawn during stay 1 month or less (ml)
3-4	2.5	23
4-5	3.5	30
5-7.5	5	40
8-10	10	60
10-12.5	10	70
13-15	10	80
15-17.5	10	100
18-20	10	130

ЗЕМАЊЕ НА КРВ-РЕДОСЛЕД:

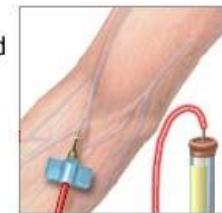
- 1. За крвна култура;**
- 2. Епрувета со цитрат за коагулација;**
- 3. Епрувета за серум;**
- 4. Епрувета со К-EDTA за крвна слика**

АНАЛИЗА	СЕРУМ	антикоагуланс, K ₃ EDTA	антикоагуланс, Na - citrat
Натриум, mmol/L	142	137	194 ↑
Калиум, mmol/L	4.2	24.8 ↑	↓ 3.7
Хлориди, mmol/L	106	102	67 ↓
Бикарбонати, mmol/L	25	22	7
Калциум, mmol/L	4.9	0	3.4
Магнезиум, mmol/L	1.0	0	0.9
Алкална фосфатаза, IU/L	97	0	45 ↓
Креатин киназа U/L	205	0	155 ↓

ВРЕМЕТРАЊЕЊЕ НА ВЕНСКА КОМПРЕСИЈА

Tourniquet is applied and area is disinfected

Needle is introduced into vein, blood is drawn into vial and analyzed

- **раката треба да биде стегната помалку од 1 минута;**
- **Статистички значителни зголемени промени :**
- **по 1-мин стаза: ALT, СК, албумин, Са, Fe, К холестерол ;,**
- **по 3-мин стаза плус: Cl, креатинин, гликоза.**

**Еднократна
употреба**

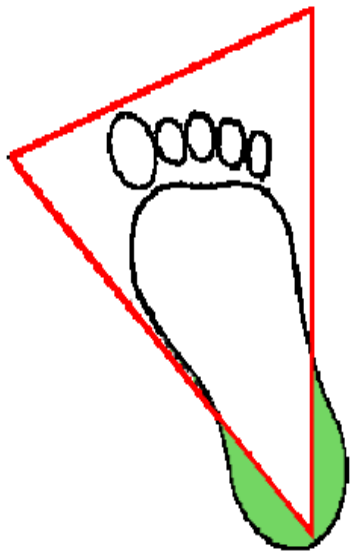

ЗЕМАЊЕ НА КАПИЛАРНА КРВ ОД ПРСТ

ЗЕМАЊЕ НА КРВ КАЈ БЕБИЊА И ДЕЦА

EMLA®

НЕСВЕСТИЦА

- **преаналитички проблем;**
- Лицето што вади крв мора да ја следи состојбата на пациентот **за време** на процедурата, но **И ПО** земањето на крвта;
- Крв се зема при полу(лежечка) состојба;
- Доколку нема кревет се користи столица со обостран држач.

КРВТА НЕПРАВИЛНО Е ЗЕМЕНА ПРИ:

- **Употреба на премала (25 g) или преголема игла (18 g);**
- **Неесодветен агол на игла према венски ѕид;**
- **Земање на крв пред да се исуши алкохолот на местото на пункцијата;**
- **Губење на поврзаност игла-епрувета;**

КРВТА НЕПРАВИЛНО Е ЗЕМЕНА ПРИ:

- Несовпаѓање на игла и епрувета (**различни производители**);
- Големината на епруветата не е соодветна на **возраста на пациентот** (постарите – помала епрувета);
- Енергично мешање или тресење на вакутајнерот **и/или предолго**;
- Да се следат инструкциите на произведувачот.

ЗЕМАЊЕ НА КРВ ЗА ГАСНИ АНАЛИЗИ

СТАБИЛИЗАЦИЈА НА ПАЦИЕНТИТЕ

Проценка на "вистинската" метаболна и респираторна состојба на пациентот:

- проверка дали пациентот **минимум 5 мин. е** во стабилна вентилациона состојба

- **Минимизирање на стравот на пациентот од земање на артериска крв.**

ЗЕМАЊЕ НА ПРИМЕРОКЗА ГАСНИ АНАЛИЗИ

After a pulse is found, a blood sample is taken from the artery

АНТИКОАГУЛАНС

Хепарин во прав избалансиран со
електролити, Na^+ , K^+ и Ca^{+2}

ПРИБОР ЗА ЗЕМАЊЕ НА КРВ

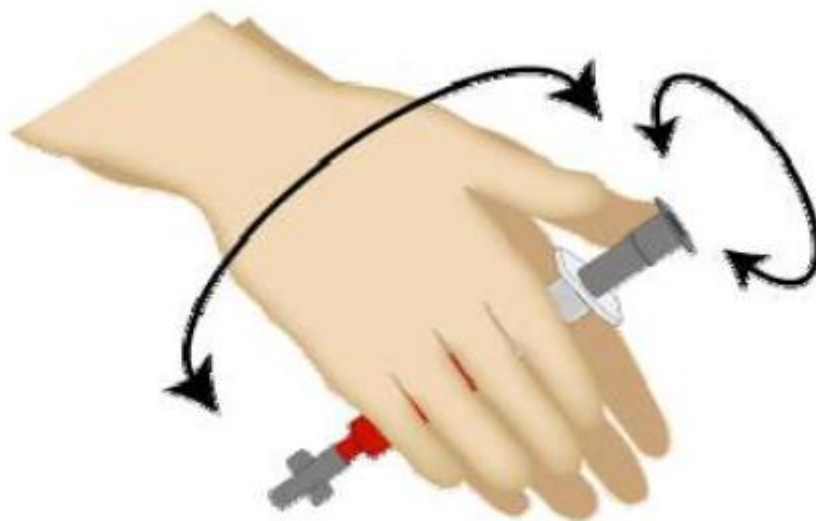
- **Пластичен шприц со хепарин**

- **Пре-хепаринизирана капилара**

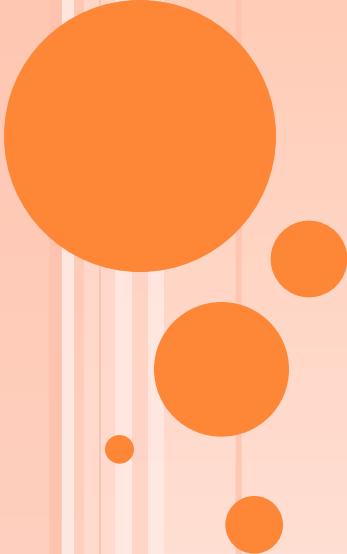

- **Примерокот треба де се превртува нежно 10 пати и да се ротира помеѓу шаките**

- **ТРАНСПОРТ-ВЕДНАШ ВО ЛАБОРАТОРИЈА**
во рок од 30 мин.
- > 30 мин на лед.
- **Употребата на несоодветен прибор за земање на крв и несоодветното справување со примерокот може да доведе до суштински грешки во резултатите.**

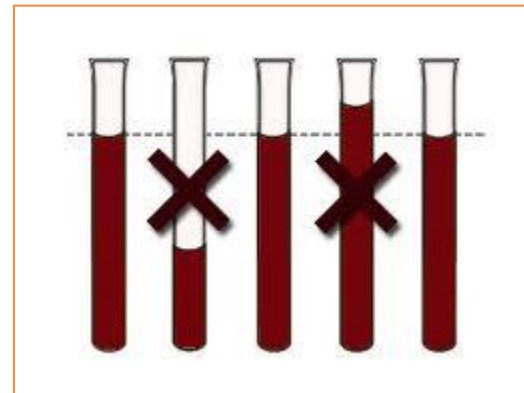
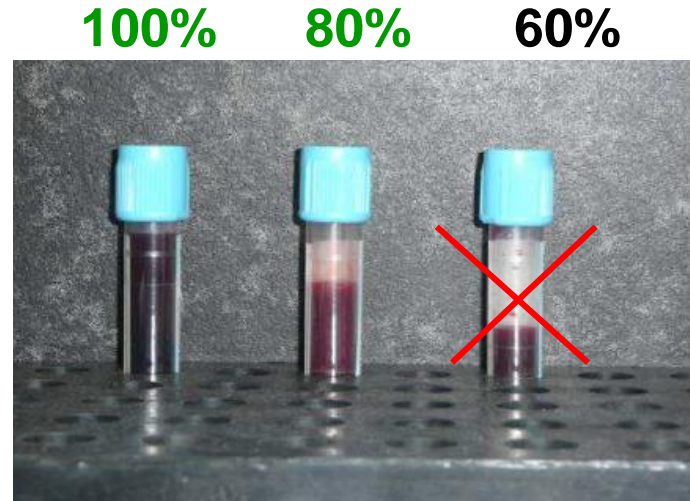
!!!несигурен податок за гасните анализи е **поштетен од** немањето на **никаков податок.**

**ВЛИЈАНИЕ НА ЗЕМЕНАТА
КОЛИЧИНА НА КРВ ВРЗ
ПАРАМЕТРИ НА ХЕМОСТАЗАТА**

ПРИМЕРОК ЗЕМЕН ВО 3ML ЕПРУВЕТА

- **> 80%** - не треба да се работат анализите;
- **↓ фибриноген;**
- ТТ, РТ, АРРТ – **се продолжени;**
- **време на анализа:**
30 min – 2 h.

ХЕМОЛИЗА

- **60% од одбиените примероци се должат на хемолиза;**
- **Причина-патофизиологија:** ТОКСИНИ, ЛЕКОВИ, српеста анемија, хемоглобинопатии, некои инфективни заболувања;
- **Неправилно земање на крв.**

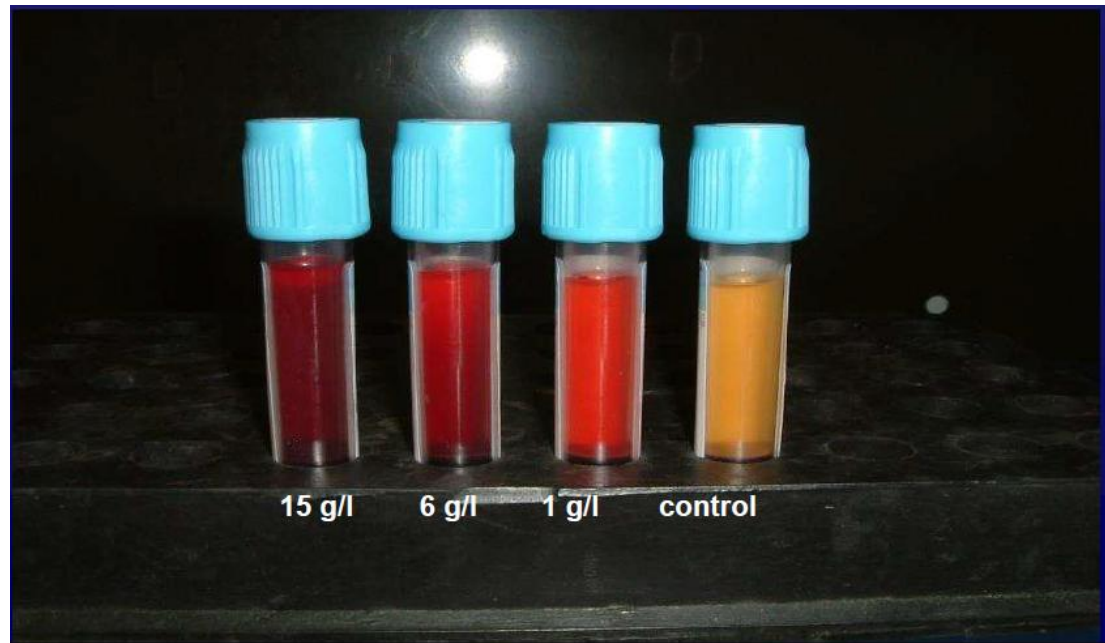

НЕПРАВИЛНО ЗЕМЕНА КРВ-ПРИЧИНА:

- Земање на крв пред **да се исуши** алкохолот на местото на пункцијата ;
  - Несоодветна игла- **употреба на премала (25 g) или преголема игла (18 g);**
  - **Продолжено време на Есмархова повеска;**
  - **Енергично мешање или тресење на вакутајнерот и/или предолго;**
  - **Несоодветно справување и транспорт на примерокот.**
-

ХЕМОЛИТИЧКИ ИНДЕКС (HI)

ХЕМОЛИЗА-ВЛИЈАЕ ВРЗ ЛАБОРАТОРИСКИ РЕЗУЛТАТИ

- ↑ LDH, СК, креатинин, **К, Mg, Fe, P**;
- ↓ ALP, Na, Cl;
- **Не влијае на масти, тумор маркери, хормони.**

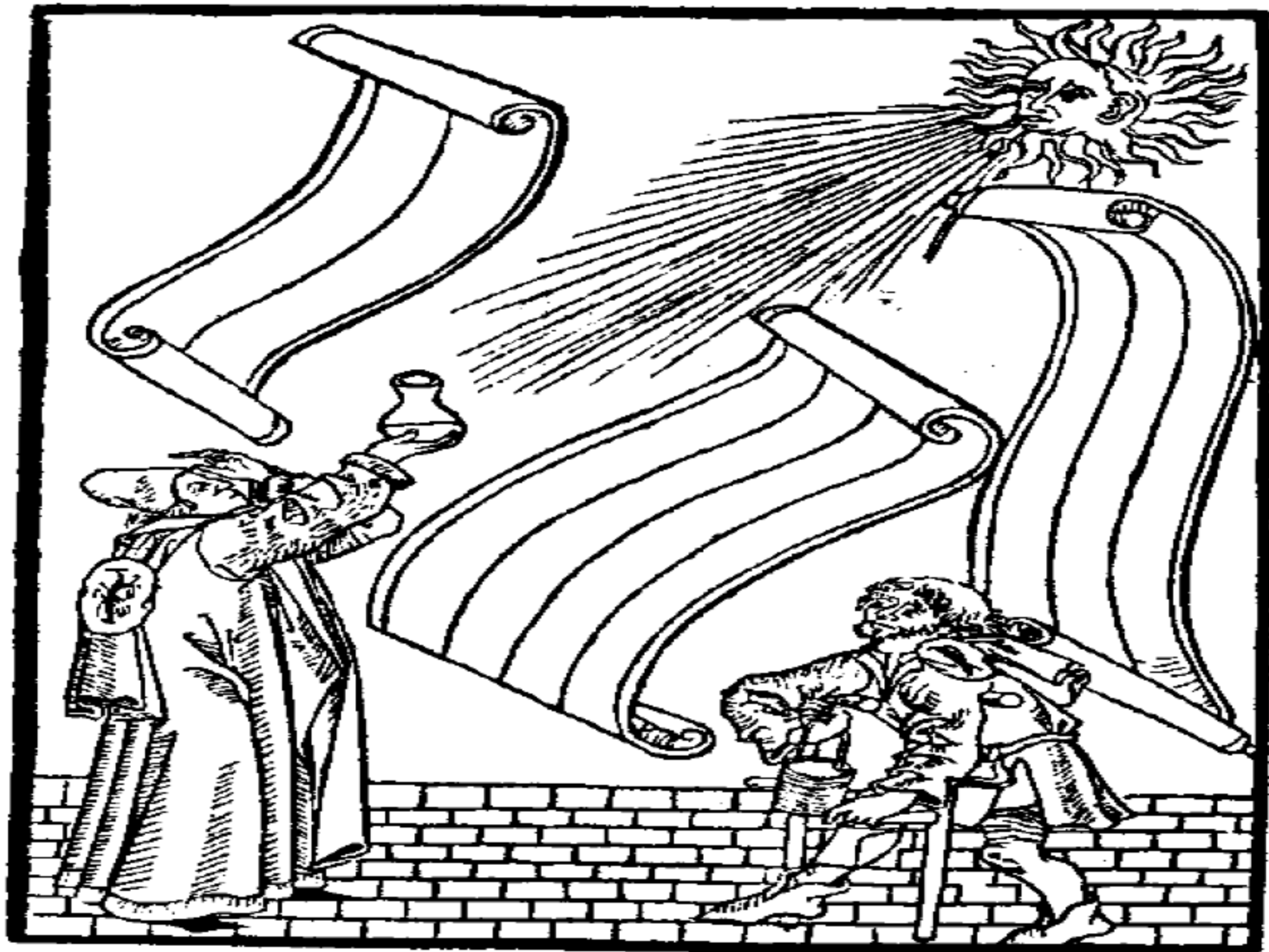

ПРЕАНАЛИТИКА ЗА УРИНА

АНАЛИЗА НА УРИНА

- Анализата на урината е **3-иот in vitro** screening тест по хемиската анализа на **серумот и комплетната крвна слика**;
- Важна дијагностичка алатка за (екстра) реналните заболувања;
- Од **19 век** –микроскопскиот преглед на седиментот е **ЗЛАТЕН СТАНДАРД**;
- **21 век**-автоматизираната микроскопија и флоуцитометрија – точен процес.

ПРЕАНАЛИТИЧКА ФАЗА ВО АНАЛИЗА НА УРИНА

- **Барање за анализа - доктор,**
- Собирање на урина,
- Транспорт до лабораторија,
- Прием на примерокот во лабораторијата,
- Транспорт на примероците до соодветните места во лабораторијата.

- **Лабораторијата е одговорна за правилното информирање на пациентот** за процедурата на земање на урината и оптимална припрема на пациентот;
- **начин** на земање на урина;
- **диуреза, земање на храна, вежбање, контаминацијата при земање на урината;**
- **илустрирани инструкции (флаери)**

Collection of mid-stream urine, females

- 1**

Wash your hands.
- 2**

Spread your labia.
- 3**

Wash your outer genital organs with 3-4 clean wet towelettes wiping downwards only once with each of them.
- 4**

Dry-wipe with a paper towel downwards.
- 5**

Let the first portion pass into the toilet.
- 6**

50 ml

Collect about 50 ml urine into the container without breaking the stream. Avoid touching the inside.
- 7**

Allow any excess urine to pass again into the toilet.
- 8**

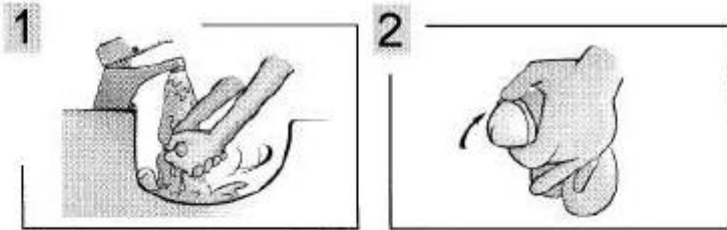

Leave the specimen at the reception desk.

Fig. 2a

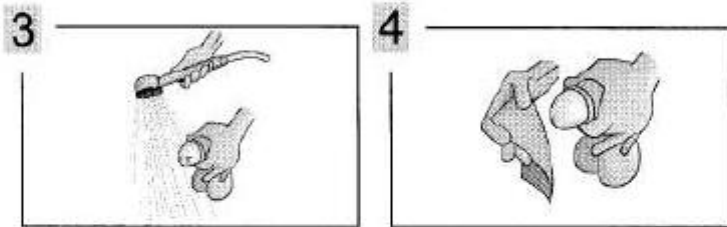

Collection of mid-stream urine, males

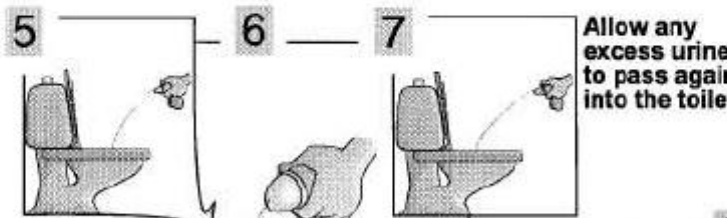
Wash your hands.

Withdraw your foreskin.

Wash the end of your penis.

Dry-wipe with a paper towel.

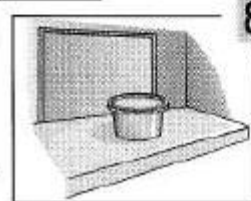

Let the first portion pass into the toilet.

Allow any excess urine to pass again into the toilet.

Collect about ½ dl urine into the container without breaking the stream. Avoid touching the inside.

Leave the specimen at the reception desk.

Fig. 1b

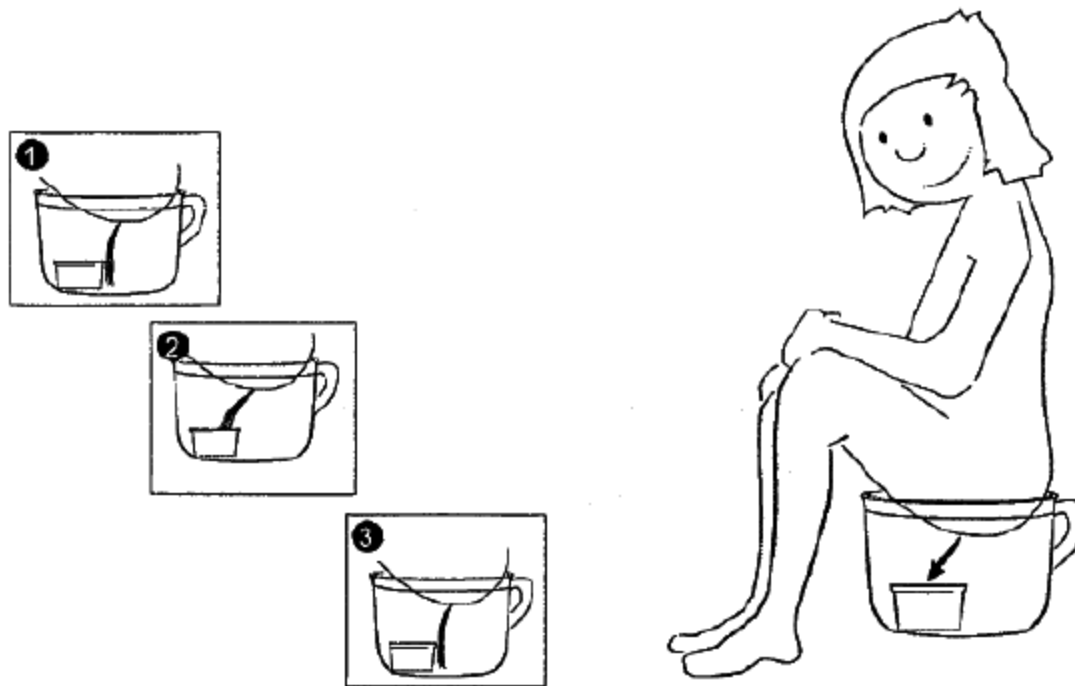

FIG. 3. Collection of mid-stream urine specimen when using a potty chair. (Published with the permission of Tampere University Hospital.).

ПРОЦЕДУРА НА ЗЕМАЊЕ НА ПРИМЕРОК УРИНА

- **Средна порција од урината** –се избегнува контаминација од бактерии, оформени елементи
- Преку ноќ расте бројот на **бактерии во урина**, ↑ **нитрити**;
- За морфолошка анализа --- **2-ра утринска урина** , **2-4 часа по првата утринска урина**;

Italian multicenter study, Manoni
et al. CCLM , **2012**;

КОНТЕЈНЕРИ ЗА УРИНА

- **Стерилни**, дизајн-лесно собирање на урина, оптимален транспорт;
- материјалот не треба да интерферира со конституентите на урина;
- **темни** за уробилиноген, порфирины.

ТРАНСПОРТ И КОНЗЕРВАНСИ

врз квалитетот на примерокот влијаат:

- **Пролонгирано време** – од земање на примерок до анализа,
- Отсуство на **контрола на температура;**
- Анализа на неконзервиран примерок **надвор** од дозволените **2 часа за анализа.**

ДОКУМЕНТАЦИЈА

- **Треба да се документира времето на земање на примерокот,**
- **Времето пристигнување на примерокот во лабораторија;**
- **Времето на анализа.**

КОНЗЕРВАНСИ

- спречуваат метаболни промени на конституентите на урината и раст на бактериите;
- да се означи контејнер со **конзервансот** со ознака за опасност;
- **конзерванс: примерок сооднос;**
- Контејнерот **да се наполни** до означената линија;
- Етанол- спречува лиза на Ер и Ле,
- Борна киселина + мравска киселина.

Во ЛАБОРАТОРИЈА:

- Примерокот да се подели на помали примероци за **хемиско, микробиолошко и морфолошко испитување;**
- **Вакуум систем**- само за хемиска анализа на урината.

АНАЛИЗА СО УРОКОМБ ЛЕНТИ

- **Контаминација** - глицин, јод, кофеин и др конституенти присутни во тест лентите;
- **уронување е дозволено само ако примерокот се користи за оваа намена.**

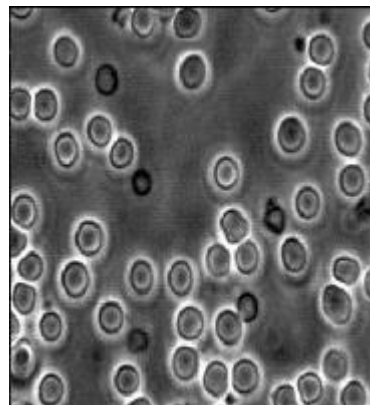
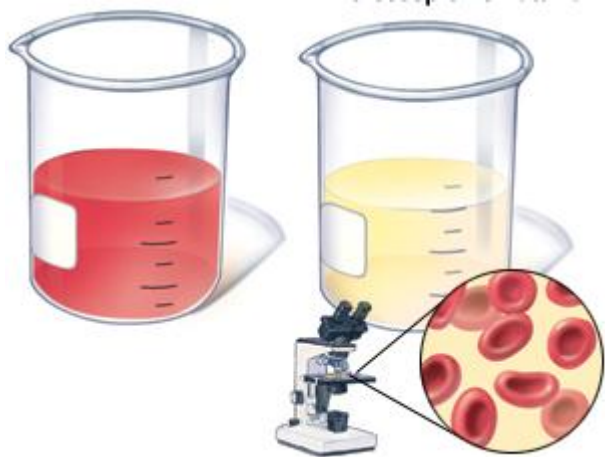

ХЕМАТУРИЈА

- Физиолошка и патолошка
- Знак за заболување- Ег со променет облик и големина;
- **Нормален облик од долен дел на уринарен тракт –**
- Примерок од пациент со прекумерна диуреза е неесодветен за анализа.

ХЕМАТУРИЈА

ХЕМАТУРИЈА СЕ ИСПИТУВА ВО

во 2-ра утринска урина – се

избегнуваат морфолошките промени

на E_r и лиза на E_r,

Forme normale

jeune éry, sans double contour

jeune éry, avec double contour

en forme d'oursin

Cellule fantôme sans bordure

Cellule fantôme avec bordure + spikes

Cellule fantôme déformée

Cellule fantôme à double contour ondulé

Erythrocytes glomerulaires

forme d'anneau simple

forme d'anneau ondulé

forme annulaire, modulée et fissurée

forme annulaire exocytaire

forme annulaire exocytaire

forme annulaire endocytaire

forme annulaire endocytaire

РЕЗИМЕ

Добра подготовка на пациент

Правилно земање на примерокот

Правилно обезбеден транспорт до лабораторија

**Се главните елементи за намалување
на преаналитички грешки**

ГРЕШКИ:

- од барање на тестот до интерпретацијата на резултатот **грешките се случуваат пред примерокот да стигне во лабораторија.**

*Plebani M, Carraro P. Clin Chem 1997 and 2007
Nutting PA et al. JAMA 1996
Soderberg J et al. J Eval Clin Practice 2010*

ПРЕАНАЛИТИЧКИ ГРЕШКИ

- Изгубен примерок / барање за тестот;
- **Погрешна/изгубена идентификација;**
- **In vitro хемолиза;**
- Погрешна епрувета;
- Непотребна коагулација;

НАЈЧЕСТИ ПРЕАНАЛИТИЧКИ ГРЕШКИ

- Контаминација од инфузија;
- Недоволна количина на примерок;
- **Несоодветен сооднос примерок: антикоагуланс;**
- Недоволно мешање на примерокот;
- Несоодветен транспорт и услови на чување на примерок.

ЗАКЛУЧОК

- **ВИСТИНСКИ ТЕСТ ЗА ВИСТИНСКИ ПАЦИЕНТ**
  - **ВО ВИСТИНСКО ВРЕМЕ**
- **ПРАВИЛНО АНАЛИТИЧКИ ДА СЕ ИЗВЕДЕ И**
  - **ПРАВИЛНО И ТОЧНО ДА СЕ ИНТЕРПРЕТИРА ДОБИЕНИОТ РЕЗУЛТАТ.**

○ Пракса

○ Едукација

БЛАГОДАРАМ НА ВНИМАНИЕ

www.phdcomics.com

